

Eesti Ornitoloogiaühing

Projekt „Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja linnualade seire“

Siiksaare-Oessaare lahtede Natura linnuala valitud elupaikade ja rändeaegse linnustiku inventuur 2012. aastal ning linnuala haude- ja rändeaegse linnustiku arvukushinnangud

ARUANNE

Rahastaja: SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

Aruande koostas: Veljo Volke

Tartu 2013

Sisukord

Aruande juurde kuuluvate failide nimekiri.....	2
Sissejuhatus	3
Lähteülesanne	3
Välitööde metoodika ja toimumisaeg	4
Tulemused	8

Aruande juurde kuuluvate failide nimekiri

1. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala haude ja rändeaegse linnustiku arvukushinnangute koondtabel (Excel)
2. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala rändeloenduste koondtabel (Excel)
3. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala rändeloenduste loenduspunktid ja loendusala (MapInfo, edaspidi MI).
4. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala haudelinnustiku loendustekonnad ja loenduspunktid (MI)
5. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala inventuuri tulemused – kaitsekorralduslikult oluliste liikide esinemispunktid (MI)
6. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala kaitsekorralduslikult oluliste liikide elupaigad (MI)

Sissejuhatus

Siiksaare-Oessaare lahtede Natura linnuala valitud elupaikade haudelinnuliikide ja veelindude rändekogumite inventuur toimub projekti „Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja linnualade seire“ raames. Selle eesmärk oli inventeerida Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala rannikuelupaigad ja järved ning viia läbi vee- ja rannikulindude rändekogumite loendused.

Välitööd viisid läbi Veljo Volke, Mati Martinson, Ainar Unus ja Uku Volke.

Lähteülesanne

1. Teostada Siiksaare-Oessaare lahtede linnualal järvede ja rannikuelupaikade haudelindude inventuur.
2. Kanda kõikide kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide leiukohad vastava legendiga varustatud välitöökaardile või MapInfo kihile ja EELIS-sse sisestamiseks sobivasse andmevormi.
3. Viia läbi vee- ja rannikulindude rändeloendused Siiksaare-Oessaare lahtede linnualal.
4. Anda inventeeritud liikide ja võimalusel teiste kaitsekorralduslikult oluliste liikide arvukushinnangud Siiksaare-Oessaare lahtede linnualal.

Välitööde metoodika ja toimumisaeg

1. Haudelinnud

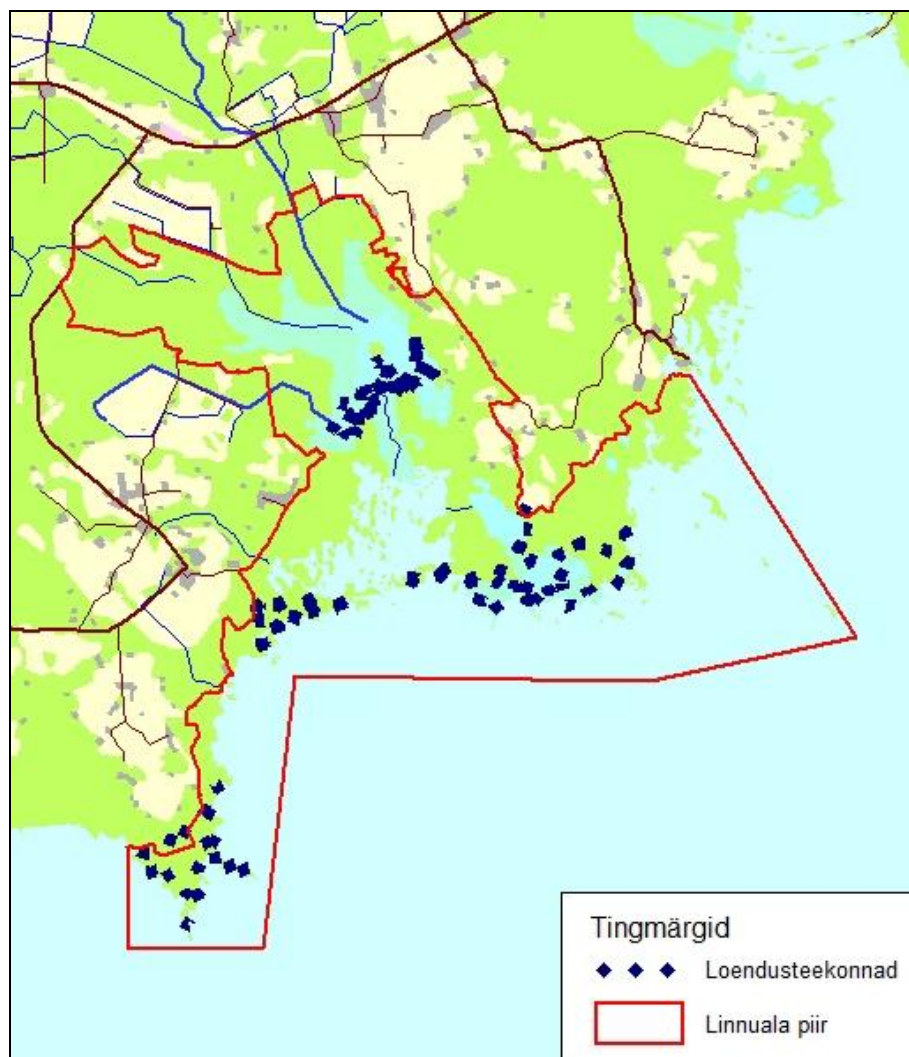
Rannikelupaikade ja järvede haudelindude loendamiseks kasutati standardiseeritud meetodit, milleks on haudelindude kaardistamine. Linnualal on kaks olulisemat rannaniitu – Kukessaare karjamaa (nimetatud ka Sandla rannaniiduks), Säätetüki poolsaarel asuv rannaniit ja Siiksaare rannaniit. Olulisemaid roostikke on üks – Oessaare lahe ümbruses. Järvi on alal mitmeid, peamised on Oessaare laht, Põldealune laht, Aenga laht ja Ristisoo abaja. Ülejäänud on alla 1 ha vabavee pindalaga roostunud rannikulõukad.

Välitöö aluskaart oli mustvalge Eesti põhikaardi väljatrükk mõõtkavas 1: 10 000. Kasutati ka värvilise ortofoto väljatrükki samas mõõtkavas. Kaartidele olid eelnevalt kantud linnuala piirid. Spetsiaalsed haudelinnustiku välitööd toimusid Siiksaare-Oessaare lahtede linnualal 28.05, 31.05., 1.06., 11.06. ja 12.06 (ööloendus paadiga Oessaare lahel ja roostikes) (joonis 1). Peale spetsiaalsete haudelinnustiku loenduste kasutati haudelinnustiku kaardistamisel ka andmeid, mida saadi rändeloenduste käigus fikseeritud loenduspunktidest vaadeldes (vt joonis 2). Loendused viidi läbi sobivate ilmaoludega – loendustunnid olid tuuletud või vaikselt tuulega, soojad ja sademeteta.

Välitöökaartidele kanti võimalikult täpselt kõigi nähtud ja kuulnud kaitsekorralduslike oluliste liikide kohatud paaride ja üksikisendite asukohad ja lindude tegevus.

Kõikide vaadeldud kaitsekorralduslikult oluliste liikide kohta vormistati kaardikiht vaadeldud pesitsevate paaride täpsete asukohtadega. Pesitsusterritooriumid kanti võimalikult täpselt kaardile punktobjektidena. Iga pesitsusterritooriumi taustaks täideti andmetabel.

Kõikide vaadeldud kaitsekorralduslikult oluliste liikide kohta vormistatakse EELISesse edastamiseks piiritletud elupaikadega kaardikiht. Liikide elupaigad kaardistati pindalaliste objektidena. Elupaigana piiritleti kogu sobiv elupaik. Elupaikade kaardikihi juurde täideti andmetabel.

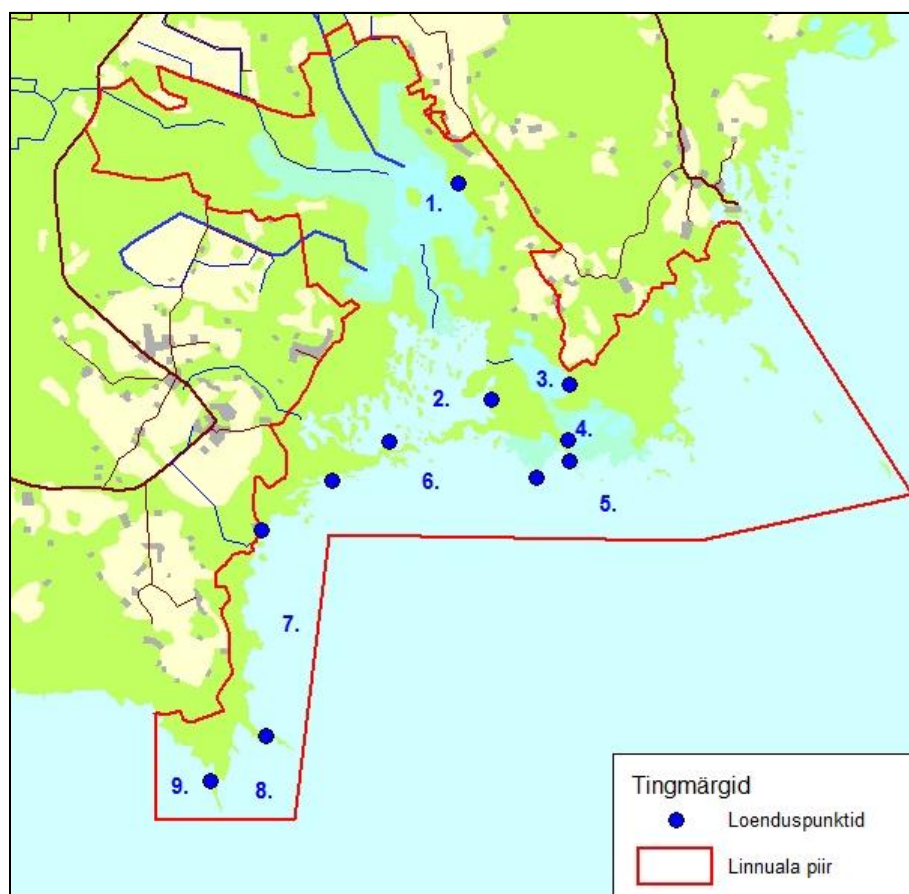
Joonis 1. Siiksaare-Oessaare lahtede lahtede linnuala piir (punane joon) ja haudelindude kaardistamise loendusteedkonnad 2012. a.

2. Rändeloendused

Rändeloenduste välitööd viidi läbi 17.04., 30.04., 23.-24.08., 9.09., 23.09. ja 9.-10.11.2012. Loendati päevasel ajal piisava nähtavuse ja valgusega, ilmad oli sademete ja uduta ning kuni mõõduka tuulega. Ala kaeti enamasti ühe päeva jooksul, v.a. kaks sügisest loendust. Vaatlusvahendid olid binoklid 10*50 ja 8*36 ning vaatlustorud Zeiss 27-65*70 ja Opticron 100.

Vaatlusala kaeti rannikult ulatuses, mis on võimalik linnuala Saaremaa maismaalt ligipääsetavatest kohtadest vaadeldes. Täieliku ülevaate saamine eeldanuks pikka jalgsimatka raskes maastikus Turja sadama lähikonnast avamere randa ja paadi kasutamist nii Siiksaare lahel kui paadiga sõitmist Tõdva saare ja Väike-Allirahu ümbruses. Ala põhilised peatuskohad (madalad merelahed ja siselahed-järved) kaeti erinevatest punktides vaadates, liikudes punktide vahel peamiselt autoga, v.a. kuni 2 km pikkused jalgsirännakud vaatluspunktidesse nii Säretüki majaka, Kukessaare karjamaa kui Siiksaare rannaniidu piirkonnas. Loendatud linnud pandi kirja ühe merelahe (vaatlusala) kaupa. Loenduspunktide ja loendusalaade asukohad on toodud joonisel 2 ja nende kohta koostati MapInfo kaardikiht.

Loendatud linnud kanti tabelisse iga vaatluskoha/lahe kaupa eraldi, kirja pandi loenduskoht, loenduskuupäev, loenduse kellaaeg, liik, võimalusel noorlindude ja sugude jaotus ja vaatlejad.

Joonis 2. Rändeloendustel kasutatud vaatluskohad (tähistatud punktidenä) ja loendussektorid (numbritega) 2012. a.

3. Arvukushinnangute koostamine

Haudelindude arvukushinnangute koostamisel arvestati lisaks 2012. aasta loendustele:

- a) keskkonnaregistri andmeid, eriti liikide ja alade kohta, millelt 2012. a andmeid ei saadud;
- b) kotkaste ja must-toonekure riikliku seire tulemusi;
- c) meresaarte haudelinnustiku riikliku seire tulemusi Laidevahe laidude kohta;
- d) Väike-Allirahu ja Tõdva laiu haudelinnustiku (2012. a ei loendatud) loendusandmeid 04.07.2008. a. (loendajad Veljo Volke, Arne Loorpuu, Kadri Paomees).

Rändeaegse linnustiku kohta arvukushinnangute koostamisel arvestati lisaks 2012. a loendustele kuni viie aasta vanuseid andmeid sookure ja hallhane rändekogumite suuruse kohta, samuti teiste liikide andmeid, mille arvukused 2012. a sügisel olid kõrge veeseisu tõttu ilmselt madalamad kui tavaliselt. Varasemad arvesse võetud andmed on peamiselt Oessaare lahe linnustiku andmed hane- ja sookurekogumike loendustelt.

Tulemused

1. Haudelinnud

Loendustel registreeriti kaitskeorralluslikult olulisi haudelinde 33 liigist (tabel 1).

I kaitsekategooria liikidest registreeriti või on arvatavad pesitsejad:

niidurüdi kolme paarina (2 Kukessaare karjamaal ja 1 Säätükil);

merikotkas ühe paarina looduskaitseala ja linnuala loodeosas (kotkaste ja must-toonekure riikliku seire andmed); lisaks kohati linnualal teist võimalikku pesitsevat paari (arvukushinnang 1-2 haudepaari);

arvukushinnangute koostamisel lisati võimaliku pesitsejana ka **tutkas**, sest Sandla rannaniidul on varasematel aastatel kohatud ka tutka emaslindu koos mängivate isastega.

II kaitsekategooria liikidest pesitsevad alal:

sarvikpütt Ristisoo abajal, Siiksaare ja Oessaare lahel ning Sikassaare rannaniidu järvekesel; 2012. aastal määrati arvukuseks 4 paari; kuna Ristisoo abajal on tavaliselt arvukus suurem, kui 2012. a õnnestus tuvastada, on vastavalt suurem ka arvukushinnang (5-8 paari).

hüüp ilmselt pesitses ühe paarina Oessaare lahe roostikus, kuigi teda registreeriti vaid ühel loendusel;

naaskelnokk on olnud sage pesitseja Sandla rannaniidul, kuid 2012. aastal liikpuudus; liigi arvukushinnang on 0-2 paari;

mustsaba-vigle pesitses ühe paarina Sandla rannaniidul; teda on pesitsemas leitud ka Siiksaare niidul (arvukushinnang 1-2 paari);

kivirullija pesitses ühe paarina Tõlluste säärel, teda on leitud pesitsemas ka laidudel.

väikekajaka ja naerukajaka segakoloonia asus 2012. a suure tõenäosusega Oessaare lahe läänekalda õõtsikutel väga raskesti ligipääsetavas piirkonnas; arvukust hinnati vanalindude arvu järgi (50 haudepaari); lisaks viibis järvel hulgaliselt eelmise aasta noorlinde (kuni 200);

tõmmukajakas on pesitsenud Tõdva saarel (arvukushinnang 1-3 paari);

räusktiir on pesitsenud Tõdva saarel (arvukushinnang 0-3 p);

alk on tõenäoliselt pesitsenud Väike-Allirahul (vaatlused 2000. aastatest).

Tabel 1. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala haudelinnustiku loendusandmed ja arvukushinnangud (valitud liigid).

Liik	Loendatud		Hinnang	
	Min	Max	Min	Max
Tuttpütt (<i>Podiceps cristatus</i>)		6	12	20
Hallpõsk-pütt (<i>P. grisegena</i>)		10	10	15
Sarvikpütt (<i>P. auritus</i>)		4	5	8
Kormoran (<i>Phalacrocorax carbo</i>)		0	0	50
Hüüp (<i>Botaurus stellaris</i>)		1	1	2
Kühmnokk-luik (<i>Cygnus olor</i>)		12	40	50
Hallhani (<i>A. anser</i>)		7	8	10
Rääkspart (<i>A. strepera</i>)		15	25	35
Sinikael-part (<i>A. platyrhynchos</i>)		6	20	30
Soopart (<i>A. acuta</i>)		0	0	1

Rägapart (<i>A. querquedula</i>)		3	5	7
Luitsnökk-part (<i>A. clypeata</i>)		6	8	10
Punapea-vart (<i>Aythya ferina</i>)		2	10	12
Tuttvart (<i>A. fuligula</i>)		7	40	50
Hahk (<i>Somateria mollissima</i>)		0	3	5
Tõmmuvaeras (<i>M. fusca</i>)		0	0	3
Rohukoskel (<i>M. serrator</i>)		3	5	10
Jääkoskel (<i>M. merganser</i>)		0	1	3
Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)		1	1	2
Roo-loorkull (<i>Circus aeruginosus</i>)		2	1	3
Raudkull (<i>A. nisus</i>)		0	1	3
Hiireviu (<i>Buteo buteo</i>)		0	1	3
Rooruik (<i>Rallus aquaticus</i>)		1	2	5
Täpikhuik (<i>Porzana porzana</i>)		2	3	10
Rukkirääk (<i>Crex crex</i>)		0	3	5
Lauk (<i>Fulica atra</i>)		14	30	40
Sookurg (<i>Grus grus</i>)		4	5	7
Naaskelnokk (<i>Recurvirostra avosetta</i>)		0	0	2
Liivatüll (<i>C. hiaticula</i>)		8	10	15
Kiivitaja (<i>Vanellus vanellus</i>)		26	30	40
Risla (<i>C. alpina</i>)		3	3	4
Tutkas (<i>Philomachus pugnax</i>)*		0	0	1
Mustsaba-vigle (<i>Limosa limosa</i>)		1	1	2
Suurkoovitaja (<i>N. arquata</i>)		1	1	3
Punajalg-tilder (<i>T. totanus</i>)		21	25	35
Kivirullija (<i>Arenaria interpres</i>)		1	1	2
Väikekajakas (<i>Larus minutus</i>)		50	30	70
Naerukajakas (<i>L. ridibundus</i>)		111	100	200
Kalakajakas (<i>L. canus</i>)		34	70	100
Tõmmukajakas (<i>L. fuscus</i>)		0	1	3
Räusktiir (<i>Sterna caspia</i>)		0	0	3
Jõgitiir (<i>S. hirundo</i>)		0	10	30
Randtiir (<i>S. paradisaea</i>)		30	100	150
Väiketiir (<i>S. albifrons</i>)		0	1	3
Mustviires (<i>Chlidonias niger</i>)		30	20	40
Alk (<i>Alca torda</i>)		0	0	1
Õõnetuvi (<i>Columba oenas</i>)		0	0	3
Väänkael (<i>Jynx torquilla</i>)		0	1	3
Musträhn (<i>Dryocopus martius</i>)		0	1	3
Väike-kirjurähn (<i>D. minor</i>)		0	1	5
Nõmmelõoke (<i>Lullula arborea</i>)		0	1	3
Rästas-roolind (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)		13	30	40
Vööt-põõsalind (<i>Sylvia nisoria</i>)		0	10	20
Väike-kärbsenäpp (<i>Ficedula parva</i>)		0	1	2
Punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)		1	10	20

2. Rändeloendused

Rändeloenduste maksimumtulemused liikide kaupa on toodud **tabelis 2**.

Üle 1000 isendi loendati ühel loendusel viit liiki –

valgepõsk-lagle - 1230 isendit kevadrändel, liigi arvukus on viimastel aastatel langenud;

viupart - 1045 isendit sügisrändel; tegelik arvukus peaks olema palju suurem, kuid ebasoodsa veeseisu tõttu septembris oli lindude paigutus rände tippajal ebatüüpiline;

aul - 2454 isendit kevadrändel; paari-kolme km ulatuses avamerel väljaspool linnuala loendati veel u 7500 auli;

sõtkas - 2789 isendit, 2000 isendi piiri ületas liigi arvukus nii vara- kui hilissügisel;

kiivitaja -1228 isendit varasügisel

2012. aasta sügis oli tavapärasest erinev selle tõttu, et ujupartide rände tippajal septembris oli veetase tavalisest palju kõrgem, mistõttu enamus väga pardirohkeid piirkondi olid ujupartide jaoks liiga sügava veega ja loendustulemused tavalisest aastast palju tagasihoidlikumad.

Hallhane 450 isendi suurune koondnumber on teadaolevalt kõrgemaid tulemusi, mis alal registreeritud. Oluline on tõsiasi, et kõik linnud loendati linnuala rannaniitudel ja rannavees, mis näitab, et rannaniitude taastamine on vähemalt selle liigi rändekogumite suurusele soodsat mõju avaldanud.

Tabel 2. Siiksaare-Oessaare lahtede linnuala rändeloendused 2012: suurimad loendustulemused liikide kaupa

Liik	Lühend	Suurim loendustulemus
Kühmnokk-luik	CYGOLO	284
Väikeluik	CYGCOL	96
Laululuik	CYGCYG	15
Hallhani	ANSANS	450
Valgepõsk-lagle	BRALEU	1230
Viupart	ANAPEN	1045
Rääkspart	ANASTR	206
Piilpart	ANACRE	661
Sinikael-part	ANAPLA	741
Soopart	ANAACU	16
Rägapart	ANAQUE	80
Luitsnokk-part	ANACLY	316
Punapea-vart	AYTFER	363
Tuttvart	AYTFUL	243
Merivart	AYTMAR	323
Hahk	SOMMOL	8
Aul	CLAHYE	2454
Mustvaeras	MELNIG	5
Sõtkas	BUCCLA	2798
Väikekoskel	MERALB	27
Rohukoskel	MERSER	110
Jääkoskel	MERMER	103
Tuttpütt	PODCRI	47
Kormoran	PHACAR	493
Hõbehaigur	EGRALB	35

Hallhaigur	ARDCIN	13
Merikotkas	HALALB	4
Lauk	FULATR	640
Sookurg	GRUGRU	953
Naaskelnokk	RECAVO	8
Liivatüll	CHAHIA	30
Põldrüüt	PLUAPR	2
Plüü	PLUSQU	2
Kiivitaja	VANVAN	1228
Väikerüdi	CALMIN	48
Tundrarüdi	CALALP	107
Tikutaja	GALGAL	4
Tumetilder	TRIERY	4
Heletilder	TRINEB	12
Mudatilder	TRIGLA	15
Väikekajakas	LARMIN	100
Naerukajakas	LARRID	175
Kalakajakas	LARCAN	40
Hõbekajakas	LARARG	4
Merikajakas	LARMAR	1
Räusktiir	STECAS	22
Tutt-tiir	STESAN	60